

Akademia Białska Nauk Stosowanych im. Jana Pawła II
Wydział Nauk Społecznych i Humanistycznych

JOANNA WASZCZUK, STANISŁAWA NAZARUK
ALEKSANDRA SEROCZYŃSKA, KATARZYNA SZARY
PAULINA TURSKA

ORCID: 0000-0001-8823-7691; awaszczuk@op.pl
ORCID: 0000-0001-5620-3980; stnazaruk@poczta.onet.pl
aleksandraseroczynska00@gmail.com, kasia.szary99@gmail.com, strefapulka22@gmail.com

*Problemy opieki nad dziećmi w okresie edukacji zdalnej
w opinii rodziców. Analiza zjawiska w świetle badań własnych*

Childcare Problems in the Period of Remote Education in the Opinion of Parents:
Analysis of the Phenomenon in the Light of Own Research

PROPOZYCJA CYTOWANIA: Waszczuk, J., Nazaruk, S., Seroczyńska, A., Szary, K., Turska, P. (2022). Problemy opieki nad dziećmi w okresie edukacji zdalnej w opinii rodziców. Analiza zjawiska w świetle badań własnych. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio J, Paedagogia-Psychologia*, 35(2), 89–101. DOI: 10.17951/j.2022.35.2.89-101

ABSTRAKT

Wpływ pandemii COVID-19 na sytuację społeczeństw wielu krajów, w tym Polski, jest bardzo duży i dotyczy szczególnie wzrostu liczby zgonów, pogorszenia stanu zdrowia obywateli, bankructw wielu firm, a także zamiany formy edukacji stacjonarnej na zdalną. Nowa sytuacja, niespotykana do tej pory, wymogła na rodzicach/opiekunach dzieci konieczność błyskawicznego przystosowania warunków domowych do potrzeb edukacji dziecka w formie zdalnej. Reorganizacji wymagały również dotychczasowe formy opieki nad dzieckiem. Niestety, konieczność łączenia obowiązków zawodowych rodziców/opiekunów z nową rzeczywistością edukacji zdalnej ujawniła wiele problemów i sytuacji trudnych. W związku z powyższym podjęto się organizacji badań w celu zdiagnozowania problemów rodziców/opiekunów, z jakimi musieli sobie radzić w czasie edukacji zdalnej, a także poznania ich oczekiwań. Badaniami objęto rodziców/opiekunów dzieci w wieku wczesnoszkolnym zamieszkałych w powiecie białskim, włodawskim i parczewskim. Wyniki badań wykazały, że część rodziców miała trudności w zorganizowaniu opieki swoim dzieciom w czasie edukacji zdalnej, co skłania nie tylko do refleksji, ale i do poszukiwań nowych rozwiązań w tym zakresie.

Słowa kluczowe: opieka nad dziećmi; dziecko; wiek wczesnoszkolny; edukacja zdalna

WPROWADZENIE

Współczesne rozumienie pojęcia rodziny sięga korzeniami starożytności, do poglądów Platona, który uważał rodzinę za podstawową komórkę życia społecznego i główną instytucję wychowawczą. August Comte, opisując rodzinę, twierdził, że jest ona pomostem łączącym jednostkę ze społeczeństwem. Fundamentalną rolę i znaczenie opisywanej instytucji dla społeczeństwa podkreślali również Bronisław Malinowski czy Talcott Parsons. W realiach dzisiejszego świata napotykamy trudności z jednoznacznym zdefiniowaniem pojęcia rodziny, ponieważ charakterystyka rodzin zrekonstruowanych, zawodowych rodzin zastępczych czy rodzin z problemami odsyła nas do specyfiki ich funkcjonowania. Warto zatem odwołać się do definicji rodziny, w której są podkreślone pełnione przez nią funkcje. Pierwszą z nich jest zaspokojenie popędu seksualnego. Kolejne zadania odnoszą się do zaspokajania elementarnych potrzeb życiowych, rodzenia oraz wychowywania dzieci (Okoń, 2001, s. 337). Jak podkreśla T. Pilch (1996), rodzina wyznacza aspiracje i dążenia człowieka oraz określa wzory i wartości, do których należy dążyć. Każda epoka, każdy system ma swój własny styl i własne wnętrze. I cokolwiek dzieje się w rodzinie lub wokół niej, wywiera przemożny wpływ na jej członków, zarówno dzieci, dorosłych, jak i osoby trzeciego wieku (Pilch, 1996, s. 110).

Opieka nad dzieckiem w trakcie pandemii COVID-19 stanowiła jedno z głównych wyzwań znajdujących się wśród obowiązków rodziców/opiekunów. Zdaniem Kelma, zajmującego się od lat problematyką opieki nad dzieckiem, termin ten należy rozumieć jako działanie skierowane wobec osób faktycznie lub potencjalnie pozostających w sytuacji zagrożenia, którego osoby przy użyciu własnych sił nie są w stanie przezwyciężyć (Kelm, 2000, s. 19). Opisywana sytuacja zaistniała w drugiej dekadzie XXI w. Okres ten zapisze się w historii świata zapewne jako czas trwania pandemii COVID-19. Pociągnęła ona za sobą wiele niekorzystnych skutków w postaci wzrostu liczby zgonów (www1), pogorszenia stanu zdrowia fizycznego i psychicznego (wysoka liczba zamachów samobójczych; zob. www2), samotności, utraty pracy. Zakłócenia dotyczyły również funkcjonowania żłobków, przedszkoli i szkół, w których doszło do zmiany trybu edukacji stacjonarnej na edukację zdalną. Nowa rzeczywistość wymusiła reorganizację poprzez przystosowanie warunków domowych do potrzeb nauki zdalnej, tak aby zapewnić przestrzeń do nauki (Ambroziak, 2020). Wiązała się również z koniecznością zakupu np. komputera, laptopa, monitora, słuchawek, kamery, głośników. Trudności rodziców/opiekunów w organizacji edukacji zdalnej dzieci wynikały też poniekąd z podejmowanych przez nauczycieli testów narzędzi i platform internetowych (Bielecka, Dudzik, 2021). Nauczyciele na początku edukacji zdalnej nie dysponowali jeszcze skutecznymi i bezawaryjnymi komunikatorami do prowadzenia zajęć online (Buchner, Majchrzak, Wierzbicka, 2020). Sytuacja zmieniła się dopiero w roku szkolnym 2021/2022. Wówczas większość lekcji i zajęć

odbywała się przy użyciu platform edukacyjnych, dzięki którym nauczyciele prowadzili lekcje lub inne zajęcia edukacyjne w czasie rzeczywistym, mogli nawiązać kontakt z uczniem oraz rodzicami/opiekunami, a także opracować i zgromadzić pomoce dydaktyczne w jednym miejscu (Jaskulska, Jankowiak, Rybińska, 2020).

Warto podkreślić, że Polska nie jest jedynym krajem na świecie, gdzie edukacja szkolna do czasu wybuchu pandemii była prowadzona wyłącznie za pomocą metod tradycyjnych w klasach szkolnych, w bezpośrednim kontakcie nauczyciela z uczniem. W Indiach, rozległym pod względem terytorialnym kraju, szkoły, uczelnie i uniwersytety oparte były wyłącznie na tradycyjnych metodach uczenia się. Pandemia jednak zmusiła nauczycieli i wykładowców, chociaż niechętnie, do przejścia na tryb edukacji zdalnej z dnia na dzień (Dhawan, 2020).

Dużym wyzwaniem dla rodziców było również zapewnienie opieki dzieciom realizującym edukację zdalną. Pojawiające się problemy z dyspozycyjnością rodziców/opiekunów pozostających w stosunku pracy, niejednokrotnie realizujących pracę w formie zdalnej, skutkowały olbrzymim stresem i zaangażowaniem wszystkich domowników. Stąd niejednokrotnie rodziny zwracały się z prośbą o pomoc w opiece nad dziećmi do dziadków, kuzynów, znajomych. Z pomocą przyszły też nowe rozwiązania prawne wspierające rodziców/opiekunów w realizacji pieczy w czasie trwania pandemii. Mowa tutaj o tzw. dodatkowym zasiłku opiekuńczym. Specjalny dodatek opiekuńczy został wprowadzony na mocy ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U. 2020, poz. 374). W myśl nowych przepisów rodzic lub opiekun prawny dziecka mógł ubiegać się o 14 dodatkowych dni zasiłku opiekuńczego, które nie wliczały się do ogólnego limitu 60 dni opieki w danym roku kalendarzowym. Z zasiłku można było korzystać także wtedy, gdy placówka, do której uczęszczało dziecko, została otwarta. Opiekun mógł zatem zdecydować się na pozostanie z dzieckiem w domu. Należy dodać, że zmianie ulegała też treść zapisów regulujących należność zasiłku. Najnowsze rozporządzenie, obowiązujące od 1 do 27 lutego 2022 r., wprowadziło dodatkowy zasiłek opiekuńczy, który przysługuje przez okres sprawowania opieki nad dzieckiem lub osobą niepełnosprawną w związku z wprowadzeniem do dnia 27 lutego 2022 r. nauki zdalnej w szkołach podstawowych (klasy V–VIII) i ponadpodstawowych, w tym w szkołach podstawowych specjalnych (klasy V–VIII), a także w szkołach ponadpodstawowych specjalnych, w tym funkcjonujących w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych oraz zorganizowanych w podmiotach leczniczych i jednostkach pomocy społecznej (zob. Zakład Ubezpieczeń Społecznych, 2022).

W związku z opisywaną rzeczywistością funkcjonowania rodzin z dziećmi w czasie pandemii zauważono potrzebę przeprowadzenia badań sondażowych

w celu zdiagnozowania działań opiekuńczych rodziców/opiekunów w stosunku do swoich dzieci, które uczestniczyły w edukacji zdalnej.

ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE BADAŃ

Nawiązując do przedstawionego w części teoretycznej opisu opieki rodziców nad dziećmi w czasie zdalnej edukacji i mając na uwadze zasygnalizowany cel badań, opracowano projekt badań, których głównym celem uczyniono poznanie działań opiekuńczych podejmowanych przez rodziców/opiekunów dzieci realizujących edukację zdalną. Diagnoza i własne doświadczenia praktyczne pozwoliły na wyodrębnienie głównego problemu badań: Jakie działania opiekuńcze podejmowali rodzice/opiekunowie w stosunku do swoich dzieci realizujących edukację zdalną?

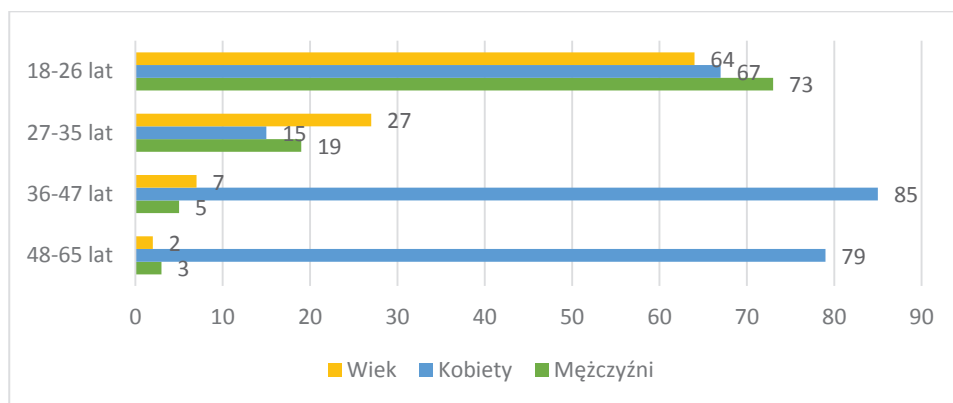
Problem główny uszczegółowiono w pięciu problemach badawczych:

1. Jakie sytuacje trudne wiązały się ze sprawowaniem opieki nad dziećmi w domu w opinii rodziców/opiekunów?
2. Jakie problemy w trakcie edukacji zdalnej zauważali rodzice/opiekunowie?
3. Kto najczęściej sprawował opiekę nad dziećmi oraz ile dni ona trwała?
4. Czy możliwe było łączenie pracy zarobkowej z realizowanymi przez rodziców/opiekunów obowiązkami w opiece nad dziećmi?
5. Jakie formy wsparcia oferowali rodzice/opiekunowie dzieciom w trakcie trwania edukacji zdalnej?

Badania sondażowe przeprowadzono w styczniu i lutym 2022 r. na terenie trzech powiatów: bialskiego, włodawskiego i parczewskiego (województwo lubelskie), kiedy żłobki, przedszkola i szkoły pracowały w systemie stacjonarnym, hybrydowym i zdalnym. Respondentami była grupa rodziców/opiekunów (N = 183) dzieci korzystających z opieki żłobkowej i przedszkolnej oraz z nauczania szkolnego na poziomie szkoły podstawowej. W badaniach zastosowano autorskie narzędzie badawcze – kwestionariusz ankiety. Wybór narzędzia podyktowany był brakiem standaryzowanych narzędzi do pomiaru omawianej problematyki (Łobocki, 2006). Pytania zamieszczone w kwestionariuszu dotyczyły działań rodziców/opiekunów podejmowanych w zakresie opieki sprawowanej nad dzieckiem w trakcie trwania pandemii COVID-19, problemów rodziców/opiekunów w opiece nad dziećmi, opinii rodziców/opiekunów na temat funkcjonowania dzieci w trakcie edukacji zdalnej oraz poszukiwania przez nich pomocy i wsparcia. W celu sprawnej organizacji badań kwestionariusze ankiet wydrukowano i przekazano rodzicom/opiekunom, ponieważ przeprowadzenie badań tylko w formie online wykluczałoby niektóre rodziny, a zamierzeniem badawczym było dotarcie do rodziców/opiekunów o różnym statusie materialnym i społecznym. Pozyskane w trakcie badań wyniki objęto analizą statystyczną.

UCZESTNICZY BADAŃ

Wyniki uzyskane na podstawie analizy zgromadzonego materiału pozwoliły określić płeć i wiek badanych rodziców/opiekunów (rysunek 1).

Rysunek 1. Płeć i wiek rodziców/opiekunów biorących udział w badaniu (N = 183; %)

Źródło: opracowanie własne.

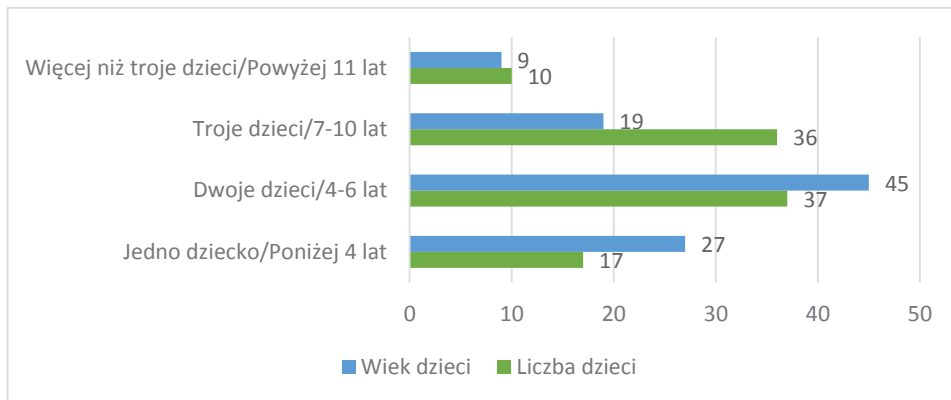
W badaniu uczestniczyło 157 kobiet i 26 mężczyzn. Jak wynika z zebranych danych, najliczniejszą grupę stanowiły osoby w przedziale wiekowym 18–26 lat (73%). Wśród respondentów najmniejszy odsetek dotyczył osób w wieku powyżej 48 lat (3%). We wszystkich badanych grupach przeważały kobiety.

Z pytaniem o płeć i wiek rodziców/opiekunów łączyło się kolejne pytanie – o wykonywaną przez nich pracę zarobkową. Jego celem było poznanie aktywności zawodowej respondentów. Ponad połowa badanych rodziców/opiekunów (84%) to osoby aktywne zawodowo. Drugą grupę stanowili rodzice/opiekunowie, którzy posiadali status osoby bezrobotnej (11%). Wśród respondentów zostali wyłonieni także studenci (5%).

Uwzględniając zmienną, jaką jest stan cywilny, ustalono, że 71% badanych pozostaje w związku małżeńskim, 13% wskazań odnosiło się do określenia kawaler/panna, 11% – do rozwiedziony/rozwiedziona, natomiast 5% badanych pozostawało w separacji.

W badaniach uwzględniono również wiek oraz liczbę dzieci w danej rodzinie (rysunek 2).

Aż 37% badanych rodziców/opiekunów posiadało dwoje dzieci na utrzymaniu w przedziale wiekowym 4–6 lat. Natomiast 17% ankietowanych sprawuje opiekę nad jednym dzieckiem będącym w wieku poniżej 4 lat. Najmniej liczną grupę respondentów (10%) stanowiły osoby posiadające dzieci w wieku powyżej 11 lat, sprawujące opiekę nad więcej niż trojgiem dzieci.

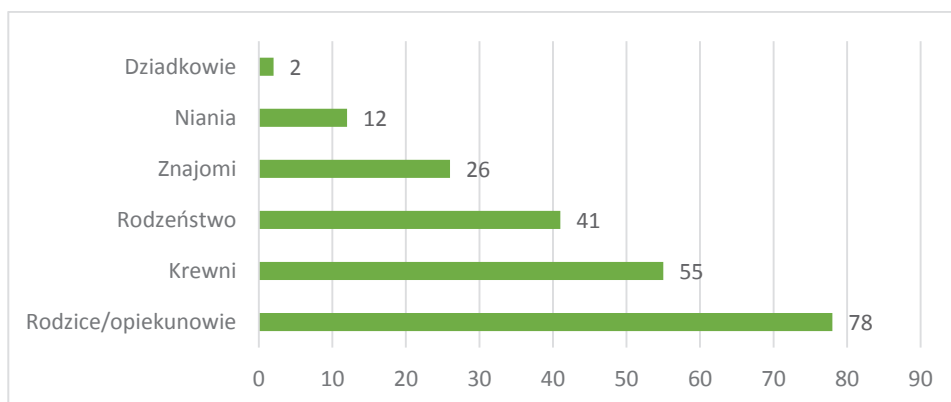
Rysunek 2. Liczba dzieci na utrzymaniu we wspólnym gospodarstwie domowym (N = 183; %)

Źródło: opracowanie własne.

WYNIKI BADAŃ

Sytuacja pandemii wymusiła na rodzicach/opiekunach podjęcie działań, które w normalnej rzeczywistości realizowane są przez podmioty opiekuńczo-wychowawcze. Pozostawanie dzieci w domu wynikało z ograniczeń w funkcjonowaniu żłobów, przedszkoli, szkół, a także podyktowane było koniecznością odbycia kwarantanny lub izolacji poszczególnych członków rodziny. Zapytano zatem, czy była sprawowana opieka nad dzieckiem w domu. Wszyscy badani rodzice/opiekunowie stwierdzili, że w czasie trwania pandemii COVID-19 istniała potrzeba sprawowania opieki nad dzieckiem w domu.

Kto zatem sprawował opiekę? Zebrane odpowiedzi ilustruje rysunek 3.

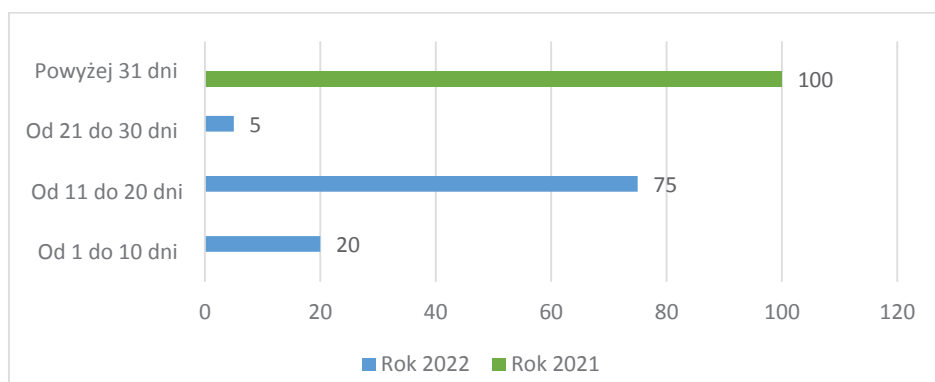
Rysunek 3. Osoby sprawujące opiekę nad dzieckiem (N = 183; %)

Źródło: opracowanie własne.

Z zebranych danych wynika, że opiekę nad dzieckiem w czasie pandemii najczęściej sprawowali rodzice/opiekunowie (78%), krewni (55%), rodzeństwo (41%), znajomi (26%), niania (12%) oraz dziadkowie (2%), a zatem to rodzice/opiekunowie najczęściej zajmowali się dzieckiem w domu. Byli oni wspomagani przez krewnych, starsze rodzeństwo, znajomych oraz nianie. Wskazane osoby stanęły przed faktem zagrożenia zdrowia, a nawet życia dziadków, którzy z racji wieku stanowili grupę osób szczególnie narażonych na zakażenie koronawirusem SARS-CoV-2 czy też szczepem Omikron tego wirusa. Należy więc stwierdzić, że mniejszy udział dziadków w sprawowaniu opieki nad dzieckiem jest wynikiem troski rodziców/opiekunów o ich zdrowie.

Ponadto zapytano, czy w trakcie trwania pandemii COVID-19 badani korzystali z dodatkowego zasiłku opiekuńczego na dziecko. Aż 67% ankietowanych korzystało z tej formy wsparcia, natomiast 33% nie wybrało takiego rodzaju pomocy.

Ile dni w roku sprawowana była opieka nad dzieckiem? Dane zebrano na rysunku 4.

Rysunek 4. Liczba dni sprawowania opieki nad dzieckiem w roku (N = 183; %)

Źródło: opracowanie własne.

Z uzyskanych odpowiedzi wynika, że w 2021 r. opieka nad dzieckiem była sprawowana powyżej 31 dni (100%), natomiast w 2022 r. ankietowani wskazali na zakres 11–20 dni (75%), 1–10 dni (20%) oraz 21–30 dni (5%). Analiza uzyskanych danych wskazuje na dużą liczbę dni sprawowania przez rodziców/opiekunów opieki nad dzieckiem w ciągu roku.

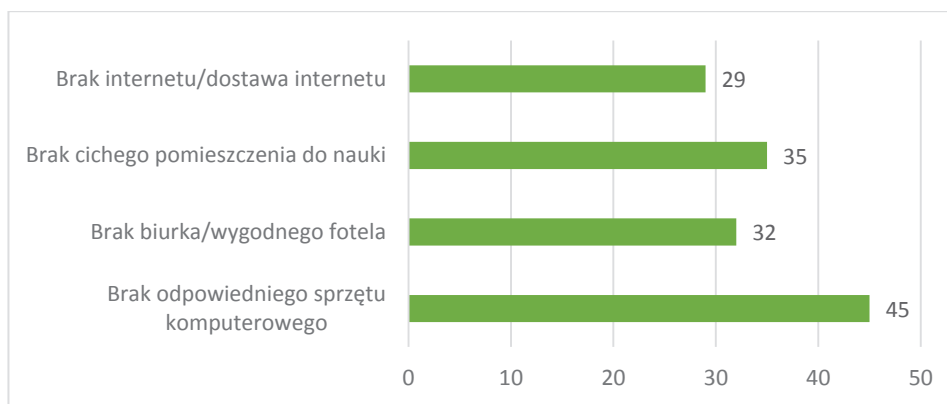
Niestety, będąc w trudnej sytuacji związanej z koniecznością realizacji, najczęściej samodzielnej, pieczy nad dzieckiem, rodzice/opiekunowie musieli zatroszczyć się również o wykonywaną pracę zarobkową. W czasie pandemii znacznie upowszechniła się praca w trybie zdalnym, a więc świadczona najczęściej z domu, poza siedzibą firmy. Zaangażowanie w pracę zawodową w zupełnie

nowych warunkach home office dotyczyło 60% badanych osób, natomiast 40% respondentów wykonywało pracę na dotychczas obowiązujących zasadach.

Realizacja pracy z domu stanowiła duże wyzwanie m.in. ze względu na konieczność zorganizowania przestrzeni, zapewnienia warunków sprzętowych, nabycia umiejętności obsługi nowych programów komputerowych czy nawet nabycia odporności psychicznej na powstałą sytuację, której towarzyszył stres. Niestety, część osób zaangażowanych w opiekę nad dzieckiem nie zdołała utrzymać zatrudnienia. W badaniach zadano pytanie, czy doszło do utraty pracy w związku z korzystaniem z opieki nad dzieckiem. Okazało się, że 90% badanych osób nie utraciło pracy w związku z korzystaniem z zasiłku opiekuńczego nad dzieckiem w trakcie trwania pandemii, ale 10% opiekunów zostało zwolnionych z pracy. Utrata pracy jest bardzo trudną sytuacją, gdyż pozbawia środków na utrzymanie, wywołuje poczucie krzywdy, złości.

Pandemia COVID-19 oraz wprowadzone obostrzenia spowodowały, że w wielu branżach i zakładach pracy doszło do zmiany dotychczasowego profilu działalności. Zauważając powyżej przedstawione problemy, postanowiono dowiedzieć się, czy konieczność sprawowania opieki nad dzieckiem w domu wpłynęła na sytuację finansową rodziny. Aż 70% badanych stwierdziło, że sytuacja ekonomiczna gospodarstwa domowego nie zmieniła się, natomiast 30% respondentów wskazało, że sytuacja ekonomiczna ich rodziny uległa pogorszeniu.

Odpowiedzi respondentów na kolejną grupę pytań pozwoliły określić problemy związane z edukacją zdalną, które zauważyli rodzice/opiekunowie (rysunek 5).

Rysunek 5. Problemy w zdalnej edukacji dotyczące wyposażenia (N = 183; %)

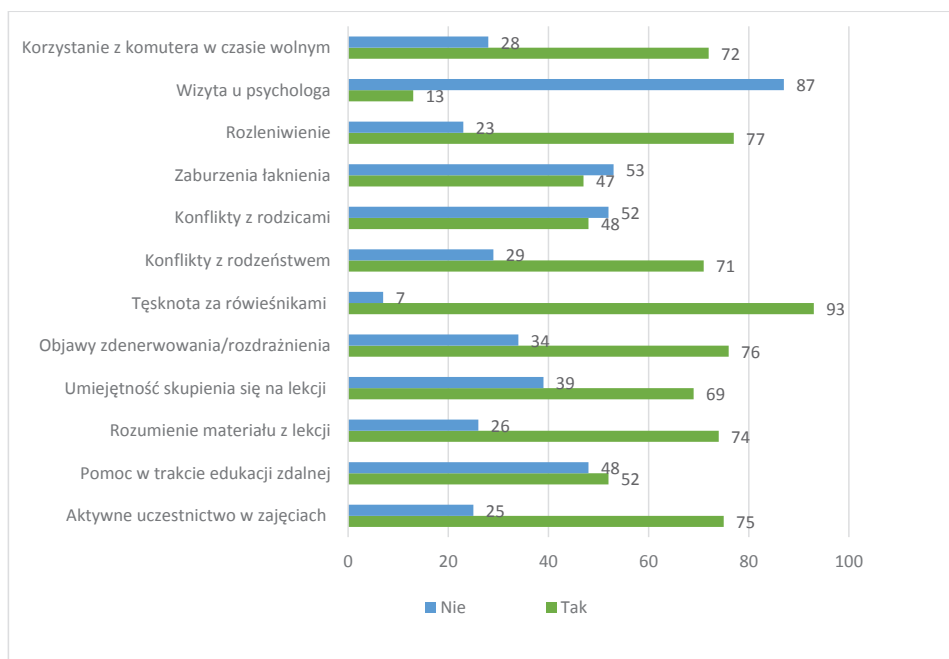
Źródło: opracowanie własne.

Jako problemy respondenci wskazali brak odpowiedniego sprzętu komputerowego oraz akcesoriów, tj. słuchawek, myszki, kamery (45%), brak cichego pomieszczenia do nauki (35%) oraz brak biurka, wygodnego fotela (32%). O ile

komputer, akcesoria czy biurko można było szybko kupić lub wypożyczyć (np. ze szkoły), o tyle brak przestrzeni do nauki był największym utrudnieniem w efektywnej pracy. Inne wymienione przez rodziców/opiekunów trudności wiązały się z brakiem internetu, dostawą internetu (29%).

Opieka nad dzieckiem w trakcie edukacji zdalnej wiązała się również z dodatkowym czasem poświęconym na pomoc dziecku w nauce. Wspólna praca przy komputerze i odrabianie prac domowych dotyczyło 99% badanych rodziców/opiekunów. Respondenci poświęcali codziennie 1–2 godziny na pomoc dziecku (78%), w ogóle nie pomagali (20%) lub udzielali pomocy przez ponad 3 godziny (2%).

Kolejna grupa problemów dostrzeżonych przez rodziców/opiekunów dotyczyła sfery psychicznego funkcjonowania dziecka w trakcie długiego okresu edukacji zdalnej (rysunek 6).

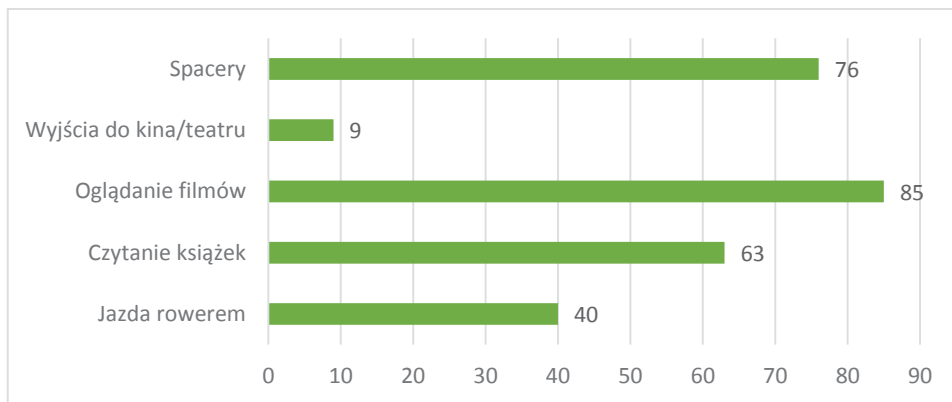
Rysunek 6. Sytuacje trudne dziecka (N = 183; %)

Źródło: opracowanie własne.

Rodzice/opiekunowie wskazali na wiele problemów dzieci, z którymi przyszło im się zmierzyć w czasie edukacji zdalnej. Najważniejszymi z nich są następujące: tęsknota za rówieśnikami, rozleniwienie, brak aktywnego uczestnictwa w zajęciach, zdenerwowanie/rozdrażnienie, konflikty z rodzeństwem, rodzicami, trudności ze zrozumieniem materiału z zajęć. Uwagę zwraca charakter wyłoniętych problemów, których źródło stanowi zły stan psychiczny dziecka. Część

respondentów stwierdziła, że dziecko korzystało z pomocy psychologa. Ogólny zły stan psychiczny dziecka wpływał niekorzystnie na aktywność dziecka na lekcji i umiejętność skupienia się podczas zajęć oraz powodował trudności ze zrozumieniem materiału przekazywanego przez nauczyciela. Edukacja zdalna przyczyniła się również zdaniem respondentów do rozleniwienia dziecka. Dziecko według rodziców/opiekunów tęskniło za rówieśnikami, co wiązało się z brakiem możliwości zaspokojenia potrzeby przynależności społecznej, jakże ważnej w wieku dorastania. Niepokój budzi również wskazane przez rodziców/opiekunów zbyt częste korzystanie przez dziecko z komputera/internetu w czasie wolnym.

Czy rodzice/opiekunowie wspomagali dziecko w trudnej dla niego sytuacji, podejmując różne formy aktywności? Uzyskane odpowiedzi przedstawia rysunek 7.

Rysunek 7. Organizacja czasu wolnego (N = 183; %)

Źródło: opracowanie własne.

Ankietowani troszczyli się o dobrostan psychiczny i fizyczny swoich dzieci – proponowali wspólne oglądanie filmów (85%), spacerowanie (76%), czytanie książek (63%) oraz jazdę rowerem (40%). Niestety, wachlarz różnych form spędzania czasu wolnego z dzieckiem był w czasie pandemii bardzo ograniczony. Na pewno w normalnych warunkach rodzice/opiekunowie oferowali dzieciom uczestnictwo w dodatkowych zajęciach rozwijających zainteresowania, wyjeżdżali na wycieczki, chodzili na basen, dzieci bawiły się na placach zabaw, boiskach. Wszystko to zabrała dzieciom pandemia, pozostawiając wiele negatywnych skutków.

DYSKUSJA I WNIOSKI Z BADAŃ

Przeprowadzone częściowe badania własne pozwoliły dostrzec od strony rodziców/opiekunów z powiatu bialskiego wagę przedstawionego problemu badawczego w aspekcie sprawowanej pieczy nad dzieckiem, zwracając jednocześnie

uwagę na potrzebę jej realizacji w trakcie edukacji zdalnej. Ponadto dostarczyły wielu cennych sugestii na przyszłość.

Respondenci w większości badanych przypadków samodzielnie koordynowali opiekę nad dzieckiem. Sporadycznie zwracali się z prośbą o pomoc do znajomych, kuzynów, niani, starszego rodzeństwa. Najrzadziej zaś proszono o pomoc dziadków. Sytuacja taka niewątpliwie miała związek z podwyższonym ryzykiem zachorowania na COVID-19 przez osoby starsze. W związku z tym wiele rodzin ograniczyło kontakty z dziadkami, a nawet ciociami czy wujkami.

Analiza uzyskanych wyników badań w pewnych zagadnieniach wpisuje się w sprawozdawczość opracowaną przez Szczudlińską-Kanoś i Marzec (2021). Z ustaleń tych autorek wynika, że przed pandemią COVID-19 rodzice samodzielnie sprawowali opiekę nad dzieckiem (20,6%), natomiast w czasie jej trwania co trzeci rodzic/opiekun pojedynczo sprawował opiekę nad dzieckiem (27,7%). W przypadku edukacji dzieci przed pandemią co trzeci rodzic/opiekun (30,8%) zadeklarował samotne jej monitorowanie, a w czasie pandemii 37,2% rodziców/opiekunów wskazało na samodzielne podejmowanie opieki. Pandemia wymusiła nowe warunki funkcjonowania instytucji, organizacji, podmiotów prywatnych, rodzin. Opiekunowie zostali zmuszeni do natychmiastowego przeorganizowania codziennych obowiązków tak, aby zapewnić dzieciom stałą opiekę, pomoc w zdalnej edukacji, organizację czasu wolnego, szczególnie gdy dzieci były w przedziale wiekowym 0–8 lat. Podjęte działania podyktowane były troską o dobro dziecka, chęcią pomocy w nowej sytuacji, stanowiły również formę wsparcia dla najmłodszych podopiecznych w rodzinie. Dlatego też, jak pokazały badania, rodzice/opiekunowie w trakcie sprawowania pieczy nad dzieckiem chętnie korzystali z dodatkowego zasiłku opiekuńczego.

Dużym wyzwaniem dla rodzica/opiekuna było świadczenie pracy z domu. Łączenie opieki z wykonywanymi obowiązkami zawodowymi wymusiło przeorganizowanie przestrzeni domowej tak, aby rodzice/opiekunowie i dziecko mogli swobodnie realizować swoje zadania. Wyzwaniem było także zapewnienie odpowiedniego sprzętu, np. komputera, słuchawek, biurka, fotela. Problemy z organizacją przestrzeni i wyposażenia dotyczyły zarówno rodziców/opiekunów, jak i uczących się dzieci. Dodatkowo zawodził internet, z którym z racji dużego obciążenia traciły łączność urządzenia komputerowe.

Znaczną grupę stanowiły problemy dziecka natury emocjonalnej. Ankietowani wskazali na brak łaknienia, rozleniwienie, rozdrażnienie, kłótnie. Pojawianie się tych problemów jest prawdopodobnie spowodowane stresem wynikającym z izolacji w trakcie pandemii i powinno ustąpić po powrocie do naturalnych warunków codziennego funkcjonowania. Dzieciom bardzo brakowało kontaktów koleżeńskich, co wiąże się z niezaspokojoną potrzebą przynależności do grupy rówieśniczej.

Złość, agresja i konflikty to sytuacje trudne dla rodziców/opiekunów sprawujących opiekę nad dzieckiem. Na podstawie uzyskanych wyników badań rekomenduje

się wprowadzenie permanentnego wsparcia psychologicznego, np. w formie porad telefonicznych dla dzieci i rodziców/opiekunów w przypadku konieczności odbywania edukacji zdalnej, pozostawania na kwarantannie czy w izolacji. Jak pokazały badania, rodzice/opiekunowie we własnym zakresie zwracali się do psychologa z prośbą o pomoc dla dziecka. Wśród innych form wsparcia rodzice/opiekunowie wskazali wspólne spacerowanie, czytanie książek, oglądanie telewizji, wycieczki rowerowe. Ubogi repertuar zajęć wspierających dziecko wynikał z licznych ograniczeń wprowadzonych w czasie pandemii COVID-19. Analiza uzyskanych danych, co prawda częściowych, inspirowała do dalszych poszukiwań form pomocy zarówno dzieciom, jak i rodzicom/opiekunom w sytuacji edukacji zdalnej, opieki oraz konieczności łączenia pracy zawodowej z obowiązkami rodzicielskimi, domowymi.

BIBLIOGRAFIA

LITERATURA

- Bielecka, G., Dudzik, I. (2021). Nauczanie zdalne w przedszkolu podczas pandemii COVID-19 w opiniach rodziców. *Edukacja – Terapia – Opieka*, 3, 83–94. DOI: <https://doi.org/10.52934/eto.137>
- Dhawan, S. (2020). Online Learning: A Panacea in the Time of COVID-19 Crisis. *Journal of Educational Technology Systems*, 49(1), 5–22. DOI: <https://doi.org/10.1177/0047239520934018>
- Kelm, A. (2000). *Węzłowe problemy pedagogiki opiekuńczej*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Łobocki, M. (2006). *Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Okoń, W. (2001). Rodzina. W: *Nowy słownik pedagogiczny*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Pilch, T. (1996). Człowiek dorosły w scenariuszu życia rodzinnego. W: T. Wujek (red.), *Wprowadzenie do andragogiki* (s. 109–121). Warszawa: Ośrodek Kształcenia i Doskonalenia Kadr Instytut Technologii Eksploatacji.

NETOGRAFIA

- Ambroziak, E. (2020). *Wpływ pandemii COVID-19 na funkcjonowanie rodziny*. Pobrane z: tinyurl.com/6zdcun9d (dostęp: 27.01.2022).
- Buchner A., Majchrzak M., Wierzbicka M. (2020). *Badanie edukacji zdalnej w czasie pandemii*. Pobrane z: https://centrumcyfrowe.pl/wp-content/uploads/sites/16/2020/05/Edukacja_zdalna_w_czasie_pandemii.pptx-2.pdf (dostęp: 5.04.2022).
- Jaskulska, S., Jankowiak, B., Rybińska, A. (2020). *Obraz kształcenia na odległość w Polsce w czasie pandemii COVID-19 w opiniach nauczycielek i nauczycieli wychowania przedszkolnego. Raport*. Pobrane z: https://drive.google.com/file/d/1DvS1CBqdqGn_sh9_VxenWkMVaqll-NU9/view (dostęp: 5.06.2022).
- Szczudlińska-Kanoś, A., Marzec, M. (2021). *Diagnoza sytuacji pracujących rodziców w czasie pandemii*. Pobrane z: https://files.librus.pl/art/21/05/4/Raport_UJ_Diagnoza_pracujacych_rodzicow_w_czasie_pandemii_Librus.pdf (dostęp: 11.02.2021).
- www1: <https://www.worldometers.info/coronavirus> (dostęp: 27.01.2022).
- www2: *Statystyka. Zamachy samobójcze*. Pobrane z: <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zamachy-samobojcze> (dostęp: 1.02.2022).

Zakład Ubezpieczeń Społecznych. (2021). *Dodatkowy zasiłek opiekuńczy na czas nauki zdalnej*. Pobrane z: <https://www.zus.pl/o-zus/aktualnosci/-/publisher/aktualnosc/1/dodatkowy-zasilek-opiekunczy-na-czas-nauki-zdalnej/3068987> (dostęp: 10.02.2022).

AKTY PRAWNE

Ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U. 2020, poz. 374).

ABSTRACT

The impact of the COVID-19 pandemic on the situation of the societies of many countries, including Poland, is very large and concerns, in particular, the increase in the number of deaths, deteriorating health of citizens, bankruptcies of many companies, but also the change from the form of residential to remote education. The new situation, unprecedented so far, forced parents/guardians of children to quickly adapt home conditions to the requirements of remote learning. The existing forms of childcare also required reorganization. Unfortunately, the necessity to combine the professional duties of parents/guardians with the new reality of remote learning revealed many problems and difficult situations. In connection with the above, research was done to diagnose the problems of parents/guardians that they had to deal with during remote education and to learn about their expectations. The research covered parents/guardians of early school age children living in the poviats of Biała Podlaska, Włodawa and Parczew. The results of the research showed that some parents had difficulties in organizing care for their children during remote education, which prompts not only reflection but also searching for new solutions in this field.

Keywords: childcare; child; early school age; remote education